

Valtiovarainministeriö
hallitusneuvos, yksikön päällikkö Minna-Marja Jokinen
muutosjohtaja Ville-Veikko Ahonen

Lausuntopyynnön diaarinumero: VN/23885/2023

Kuntoutuksen toimialayhdistyksen lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi hyvinvointialueesta annetun lain sekä eräiden muiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Näkemyksenne hyvinvointialueesta annetun lain 11 §:n muutoksista (Hyvinvointialueiden seuranta, ohjaus ja laillisuusvalvonta)

Ehdotukset koskien hyvinvointialueiden seurantaa, ohjausta ja valvontaa ovat perusteltuja ja kannatettavia. Ehdotus selkiyttää hyvinvointialueiden toiminnan ja talouden ohjausta. Samalla ehdotus tuo kaivatulla tavalla talouspoliittiset realiteetit sekä kansalliset finanssipoliittiset tavoitteet osaksi ohjauksen kokonaisuutta. Ehdotuksen mukaisen muutoksen myötä valtiovarainministeriön rooli ja tehtävä hyvinvointialueiden ohjauksessa tulee tarvittavalla tavalla näkyväksi.

Koordinaation kehittämisen ja ohjaustoiminnan tehostamisen voidaan olettaa parantavan valtioneuvoston ohjaustoiminnan vaikuttavuutta. Kehityksellä pystyttäen tukemaan hyvinvointialueita toiminnan ja talouden yhteensovittamisessa sekä huomioimaan vaadittavalla tavalla myös mm. talouden reunaehdot. Samalla on syytä painottaa, että talouden ohjauksen rinnalla tulee samanaikaisesti toteuttaa ja kehittää palvelujen järjestämiseen, mutta tarvittaessa myös tuottamiseen kohdistuvaa, samansuuntaista ohjausta. Finanssipoliittisten tavoitteiden ei tule olla ohjauksen ainut lähtökohta, eikä tämä varmastikaan ole tarkoituskaan.

Näkemyksenne hyvinvointialueesta annettuun lakiin lisättävästä 12 a §:stä (Hyvinvointialueiden tehtäviä koskevat valtakunnalliset tavoitteet)

Määriteltäessä hyvinvointialueiden tehtäviä koskevia valtakunnallisia tavoitteita, määritellään tavoitteet keskeiselle osalle sosiaali- ja terveydenhuollon sekä hyvinvoinnin palvelujärjestelmää. Tavoitteilla sekä sillä, miten alueet niiden pohjalta toimivat, on suoria ja epäsuoria vaikutuksia muihin sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmän osiin sekä toimijoihin. Näin ollen, tavoitteita määriteltäessä, on otettava huomioon ja arvioitava tavoitteiden vaikutukset muihin palvelujärjestelmän osakokonaisuuksiin ja toimijoihin. Hyvinvointialueet eivät suinkaan ole ainoita palvelujen järjestäjiä, eivätkä ainoita palvelujen tuottajia.

Valmistelu ei siis saa fokuoittaa vain hyvinvointialueiden ja valtion keskinäiseksi vuoropuheluksi. Tavoitteiden valmistelussa, kuten koko ohjauksen kokonaisuudessa, tulee kuulla säännönmukaisesti muita sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestäjiä ja tuottajia. Jatkuvan vuoropuhelun ja koko palvelujärjestelmän huomioimisen idean tulee näkyä vahvana läpi prosessien. Valmistelussa toteutettavien menetelmien ja käytössä olevan tietopohjan tulee varmistaa, että hyvinvointialueet keskeisinä palvelujen järjestäjinä huomioivat kaikki alueellaan ja ylipäätään palvelujärjestelmässä olevat resurssit, vaihtoehdot ja mahdollisuudet.

Yksittäisenä asiana todettakoon, että pykälän 2 momentin kohdan 3 mukaan tarkoituksena on vahvistaa valtioneuvoston tavoiteohjausta tiedonhallinnan kehittämisessä ja ohjauksessa. Perusteluteksteistä ei selvitetä tarkemmin valtiovarainministeriön ja sosiaali- ja terveysministeriön suhdetta ja rooleja tavoitteiden määrittelyssä. Tavoitteet tulevat kuitenkin koskemaan ja kohdistumaankin myös sosiaali- ja terveydenhuollon digitalisaatiota ja tiedonhallintaa. Kohta on hyvä esimerkki siitä, että haluttaessa / tarvittaessa alueita voidaan ohjata suht yksityiskohtaisestikin niiden järjestämistehtävän piiriin kuuluvissa asioissa. Toisaalta digitalisaation ja tiedonhallinnan kokonaisuus on hyvä esimerkki siitä, miten tietyillä tavoitteilla ja niistä seuraavalla kehityksellä on vaikutuksia moniin muihinkin toimijoihin kuin vain hyvinvointialueisiin - esimerkiksi yksityisiin palveluntuottajiin.

Näkemyksenne hyvinvointialueesta annetun lain 13 §:n muutoksista (Hyvinvointialueneuvottelukunta)

On tärkeää, että hyvinvointialueiden ja valtionhallinnon yhteiselle vuoropuhelulle ja valmistelulle on selkeä rakenne. Samalla on pidettävä huolta siitä, että neuvottelukunnassa ja sen alaisissa jaostoissa toteutettava valmistelu ei keskity suppeasti ja yksinomaan hyvinvointialueiden ympärille (esimerkiksi alueiden rahoitus, alueiden oma palvelutuotanto sekä alueita koskeva lainsäädäntö). Jos näin tapahtuu, tarkastelun ulkopuolelle jäävät muut palvelujen järjestäjät, muut palvelujen tuottajat sekä asiakkaat. Uhkana on, että keskusteluissa ja valmisteluissa huomioidaan painotetusti tai yksinomaan hyvinvointialueilta tulleet viestit ja näkökulmat. Onkin varmistettava, että neuvottelukunnan ja sen alaisten jaostojen toiminnassa huomioidaan palvelujärjestelmä kokonaisuutena.

Alla pari otetta STM:n tiedotteista koskien Sote-neuvottelukunnan kokouksia:

STM, Tiedote 12.5.2023

"Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialuejohtaja, hyvinvointialuejohtajaverkoston puheenjohtaja Ilkka Luoma toivoi, että hyvinvointialueet, ministeriöiden virkajohto sekä poliittinen johto keskustelisivat syksyllä myös siitä, miten ja millaisilla lainsäädäntömuutoksilla alueet voivat käytännössä toteuttaa hallitusohjelman mukaisia tavoitteita ja miten tavoitteiden toteutumista saadaan mitattua. Erityisesti tulisi käsitellä erikoissairaanhoidon työnjakoa, ennaltaehkäisevää terveydenhuoltoa, hoitotakuun toteuttamisen keinoja, monikanavarahoituksen purkua sekä muun muassa kuntouttavan työtoiminnan järjestämiseen liittyviä seikkoja."

- Monikanavarahoituksessa keskeistä on se, että sote-palveluja järjestävät, rahoittavat ja tuottavat myös muut tahot kuin hyvinvointialueet. Näiden eri järjestäjä-, rahoittaja- ja tuottajatahojen näkemykset monikanavaisesta rahoituksesta eivät ole ollenkaan aina yhteneviä hyvinvointialueiden edustajien näkemysten kanssa. Näille näkemyseroille löytyy vahvoja perusteita ja ne on merkityksellistä huomioida jo ennen valmistelujen käynnistämistä.

STM, Tiedote 2.2.2023

"Tavoitteena on lisätä kansallisten digitaalisten palvelujen ja ratkaisujen käyttöä, tukea yhteistyötä ja tehdä ehdotuksia neuvottelukunnalle. Tavoitteena on myös päästä lainvalmistelussa siihen, että ministeriöt ja hyvinvointialueet päättävä ensin tavoitteista ja sitten tehdään lainsäädäntö palvelemaan niitä. Jäsenet jaostoon on nimetty yhteistyöalueittain ja sen toimikausi on 1.2.2023–31.5.2025."

- Digitalisaation ja tiedonhallinnan osalta on keskeistä tunnistaa se, että tähän kokonaisuuteen liittyvillä hyvinvointialueiden ratkaisuilla on suoria tai epäsuoria vaikutuksia muihin palvelujärjestelmässä toimiviin palvelujen järjestäjiin ja tuottajiin. Asiakkaat liikkuvat palvelujärjestelmässä yli järjestäjä- ja tuottajarajojen. Kun näin on, niin myös asiakkaiden tietojen tulee liikkua sujuvasti yli palvelujen järjestämisen ja tuottamisen rajojen. Näin ollen esimer-

kiksi lakeja ei tule valmistella siten, että ministeriöt ja hyvinvointialueet päättävä ensin tavoitteista ja sitten tehdään lainsäädäntö palvelemaan hyvinvointialueita. Jo lainsäädännön varhaisvaiheen valmistelussa tulee huomioida koko palvelujärjestelmä eri toimijatahoineen.

Näkemyksenne hyvinvointialueesta annettuun lakiin lisättävästä 13 a §:stä (neuvottelu hyvinvointialueen kanssa)

On tärkeää, että neuvottelu koskee järjestämisvastuuseen kuuluvien tehtävien toteutumisen lisäksi myös hyvinvointialueen taloudenhoitoa. Järjestämisvastuuseen kuuluvien tehtävien toteutumisen tarkastelussa on painokkaasti pysyttävä järjestämistehtävässä. Alueet ovat ensisijaisesti palvelujen järjestäjiä. Järjestämistehtävää ei voi mikään muu taho niiden puolesta hoitaa. Sen sijaan palvelujen tuottamiseen on monia muitakin vaihtoehtoja kuin hyvinvointialueen oma palvelutuotanto. Palvelutuotantoa tulee tarkastella siitä näkökulmasta, onko alue järjestänyt tuotannon perustellusti (kustannustehokkaasti, vaikuttavasti, alueen elinkeinoelämän toimintaedellytyksiä edistävästi, jne.). Palvelujen järjestäminen ja tuottaminen tulee pitää neuvotteluissa selkeästi erillään.

Muut huomiot

Kuntasektorin ohjauksessa sote-palvelujen järjestäjinä ei onnistuttu parhaalla mahdollisella tavalla. On hyvä, että hyvinvointialueiden ohjaukseen kiinnitetään huomioita ja toimintamalleja ja -tapoja uudistetaan. Jatkossa on tärkeää varmistaa, että osana prosessia syntyy tilannekuva myös siitä, miten alueilla toteutuu lainsäädännön mukainen palvelujen järjestäminen. Jos järjestämistehtävässä ei onnistuta siten, että lakisäteiset palvelut toteutuvat vaatimusten mukaisesti, sujuvasti ja yhdenvertaisesti, ovat kärsijöinä asiakkaat.

On toivottavaa, että nyt valmistellulla ohjausmallilla pystytään puuttumaan aiempaa paremmin myös näihin epäkohtiin. Palveluiden lainsäädännön mukaisen toteutumisen seurannassa huomio on kiinnittynyt kapeasti, lähinnä lääkärille pääsyn seurantaan. Siitä voidaan hyvin aloittaa, mutta samalla on tunnistettava se, että monien muiden palvelujen ja lainsäädäntöjen osalta riittävää tilannekuvaa ei ole tai sitä ei ole ainakaan avoimesti saatavilla. Tarvitsemme tältäkin osin riittävän yksityiskohtaisen ja ajantasaisen tilannekuvan. Tarvitsemme seurantaa ja ohjausta myös laillisuusvalvonnan näkökulmasta. Riittävä kokonaiskuva tukee neuvotteluja alueiden kanssa ja painottaa osaltaan järjestämistehtävän merkityksellisyyttä.

Ystävällisesti,

Minna Vienola
hallituksen puheenjohtaja

Jarno Talvitie
asiantuntija
jarno.talvitie@hyvinvointiala.fi
puh. 050 5695 755